

1.

A Gyalog-dinasztia

Magamról kell hát elsősben szólnom. Azaz a családunkról. Magyarországon talán egyik legrégebbi bányászcsaládjának vagyok mind ez ideig legifjabb sarja. Ősi familia a miénk. Úgy hiszem, igazabb is a szó, ha azt mondom, hogy a Gyalogok nemzetsége valóságos dinasztia (mert nemcsak az uralkodóknak lehet dinasztiájuk, hanem az egyszerű embereknek is, akik világrengető tettek nélkül is életformálók voltak), szóval a Gyalog-dinasztia gyökerei valahonnan a messzi századok mélyéről erednek.

Az ősökrol – érthetően – nem tudok semmit. Nem tudom, honnan indult el az első Gyalog, északról-e vagy nyugatról, büntetésből rendelték-e bányába, vagy a sanyarú sors hajtotta oda... Az egyszerű emberek dinasztiájának történetét nem őrzik fóliánsok, hiszen nem voltak íródiákjaik, akik feljegyezték volna az életük történetét, hogy azt a szót mondjam, amivel te éltél.

Jómagamnak csak az ükapámrol van tudomásom, és már ő is bányász volt. Selmecen élt, s ahogy apám hallotta a nagyapámtól, Kossuth alatt nemzetőr volt, ami miatt börtönbe is csukták négy esztendőre. Ennyi az egész, ami fennmaradt róla... Meg egy réges-régi farbőr, tudod, olyan bőrkötény, amilyent régen a bányászok az ülepekre kötöttek, amikor lecsúsztak a bányába. Ez a farbőr sokáig megvolt, apám is megőrizte, de amikor mi elmentünk partizánnak és kirabolták a lakásunkat, a farbőrnek is nyoma veszett.

Hogy mikor halt meg az ükapám, nem tudom. Két fiút hagyott hátra – érdekes módon a mi családunkban emlékezet óta csak férfiak születnek –, akik közül egyiknek szintén nyoma veszett, a másik meg a dédapám lett.

A dédapám Brennborgbe nősült. Most, hogy összerendezem mindazt, amit megtartottam róla, azon veszem észre magam, hogy csak mesebeli árnyként él bennem az emléke. Úgy emlékszem, azt beszélték róla, hogy rettentően erős ember volt, egymaga képes arra, hogy felemeljen egy letaglózott ökröt. Mint valami félelmetes, büszke, mesebeli alak, úgy tűnik fel gondolataimban. Talán nagy bajusza lehetett, méteres válla, nem is tudom, hogyan képzeljem magam elé...

Jó volna többet tudni róla, de már nincs senki, akit megkérdezhetnék, ki is volt. Annyi mindenesetre biztos, hogy őtőle fogva korán halók a mi nemzetségünk férfitagjai. Mert negyven esztendőskorában egy mulatságon oldalba szúrták – ez sem egyedüli eset a Gyalogoknál –, de ő nem ment felcserhez, hanem reggel, mert végigmulatta az éjszakát, leszállt a bányába, s ott vérzett el, míg a csákányt forgatta ereje fogytaig.

A nagyapám örökölte a dédem nyugtalanságát. Nem sokáig bírta az apja halála után Brennbergben, pedig ott még a bányát birtokló urak is paroláztak vele, mivelhogy a szén úgy porlott a csákány alatt, mintha nem is kemény kőzet lenne, hanem könnyen szétmálló, agyonszáradt sár. De amilyen erős, olyannyira rátarti ember is volt nagyapám, aki nem tűrt egyetlen rossz szót sem. És amikor az urak egyszer új bányamestert hoztak oda, akkor ütött be a baj. Mert ez az új hajcsár – talán ott tanulta, ahonnan jött – folyton korbáccsal járt a bányászok között. Mindaddig nem lett baj, amíg a bányamester valamiért meg nem orrolt a nagyapámra. De így történt, és ettől fogva mindennapos látogató lett azon a fejtésen, ahol az öregapám dolgozott. Egy ideig tűrte, elnézte, hogy a léhűtő bányamester majd' egész nap ott lábatlankodjék, de amikor egy nagypénteki napon a bányamester valami hibát talált s megsuhintotta a korbácsot, akkor az én Gyalog Bálint öregapám felemelte öklét, ütött egyet-kettőt és a bányamestert lepedőben cipelték ki a bányából. Az urak – a történetek hallatán – nem mertek ujjat húzni Gyalog Bálinttal, de valami úton-módon tudtára adták, hogy jobb lesz, ha otthagyja Brennberget, s valahol másutt próbál szerencsét.

A nagyapám meg úgyis elvágott onnan, s mivelhogy éppen akkor új bányát nyitottak meg a Sajó völgyi Kazán, hát átköltözött oda egész családjával. Kazán meg is becsülték, mert aranyat ért a keze. De tizenkilencben jött a forradalom, az emberekben tetté érett a sok-sok álmom, elkeseredéssé a vérükbe sűrűsödött ezernyi elégedetlenség, és a nagyapám az elsőik között volt, akik beálltak vöröskatonának. Csákány helyett puskát vett a kezébe, és ott esett el Sátoraljaújhely alatt...

Apám akkor tizenhat éves volt, merthogy 1903-ban született. Átvette a csákányt, amit az öreg letett, folytatta az örökölt mesterséget, pedig választhatott volna másikat is, mert az apámba annyi ész és ügyesség szorult, annyi mesterséghez értett, géptől az állatig majd' mindenhez, hogy találhatott volna magának más kenyeret is. De nem tet-

te, mert nem tehettem, mivelhogy a mi vérünkben van valami különös hatóanyag, ami parancsnál erősebben kényszerít bennünket, hogy ne hagyjuk a bányát, a szénét, maradjunk hűségesek a föld mélyéhez, a szűk vágatokhoz, amelyek, ha meg is szoktak minket, mégis ellenségeink, s csak a pillanatot várják, hogy eltemessenek.

És az édesapám engedelmeskedett a vérében lüktető kényszernek. Lement a bányába, ottmaradt Sajókazán, s úgy látszott, hogy belőle nyugodtabb ember lesz. Egy ideig ment is minden a maga rendjén. De meghalt a nagyanyám, és akkor az édesapámról is kiderült, hogy örökölte a Gyalogok nyughatatlanságát. Nem bírta tovább Kazán, útra kellett kelnie, összeszedte azt, ami maradt az öregektől, átadta a ház kulcsát egy új lakónak, és útra kelt, hogy másutt is megtapasztalja, milyenek az emberek.

A Dunántúlra tartott. Pénze kevés volt, hát gyalogszerrel vágott neki a hosszú útnak. Ennivalója mindenütt akadt, mert itt egy kerítést foltozott meg, ott az ólat fedte be új náddal, másutt meg a lószerszámot tette rendbe. Félesztendőbe telt, mire átért a Dunán. Dolgozott Tatabányán, Dorogon, Ajkán, míg egy napon az ajkai bálon megismerkedett Ackermann Erzsikével, aki vendégségben volt a bányatelepen. S attól fogva az édesapámnak nem volt nyugta Ajkán. Amikor a kislány visszautazott a Mecsekszabolcsba, a szüleihez, apám lába alatt tüzes lett a talaj, úgy érezte, nem képes tovább elviselni az ajkai bányát, és egy szép napon újból felkapott az apostolok lovára, hogy meg se álljon Szabolcsig. Ez az út csak tíz napba telt, mert az édesapám nagyon igyekezett, sietett ahhoz a lányhoz, akinek fekete volt a szeme, mint a szén, és édes a hangja, búgó a nevetése, mint a vadgerlé.

Estendő sem telt bele, összeházasodtak. Megszületett Laci, a bátyám, aki keresztapjáról, a híres vadász Ackermann Lászlóról kapta nevét. És 1927 januárjában engem is a világra vajúdott édesanyám. Engem Daninak kereszteltek, a keresztapám, Kerék Dániel nevééről, aki meg pikulás volt a bányász zenekarban, s úgy rajongott a hangszeréért, hogy ha tehettem volna, beszéd helyett is a pikulán muzsikált volna.

Az első emlékeim homályosak. Úgy emlékszem, hogy egészen apró kölyökkoromban az édesapám még szeretett teli tüdőből élni, nagyokat enni, derekasan inni, és nem egyszer hejehujázva állított be éjszakának évadján a házba. Ilyenkor az édesanyám kiugrott az ágyból, szelíden, nagyon szelíden mosolygott... Mindig szelíden mosoly-

gott, hangosan nevetni talán sohasem hallottam. Megsimogatta az apám arcát, aki erre elcsendesedett, és kezes lett, akár a bárány.

Mert édesanyám olyan szép volt és olyan halk szavú, s annyira sugárzott belőle, hogy nincs nála jobb asszony ezen a meg-megvaduló világon, hogy a bányatelep legrakoncátlanabb fenegyerekei is meghunyászkodtak előtte. Hogyne tudott volna hát bánni az édesapámmal, akinek szintúgy tele volt a szíve szeretettel, emberséggel, hiszen még a nyugtalansága is ebből fakadt.

A mi lakásunknál szebb, tisztább, rendesebb bányászház nem volt talán egész Szabolcson. Az édesanyám meg nem állt egész nap, folyton talált magának valami tennivalót, és én a küszöbről néztem csodálkozva, hogyan válik minden ragyogóvá a keze nyomán. Úgy szerette, úgy gondozta az otthonunkat, mintha nem is falakból és bútorokból állt volna, hanem élőlényként kívánta volna a gondoskodást. És szerette az édesanyám a csendet, de szerette a halk muzsikaszót is, szerette, ha körülötte békesség leng. És talán ezért szeretett engem is jobban a bátyámnál, mert kezdetben úgy látszott, hogy nyugodtabb, csendesebb ember leszek, mint Laci, aki kisgyerek korától a telep egyik leghíresebb verekedője volt, s nem tűrt el semmiféle igazságtalanságot, még ha valamelyik aknász, vagy bányamester gyereke követte is el. Én - igaz, hogy fiatalabb voltam négy évvel a bátyámnál - sokkal csendesebben viseltem magam, jobban szerettem magamban kószálni a hegyoldalban, lila szarkalábakat, fehér-sárga kamillavirágokat, bíborszínű vadrózsát gyűjteni és hazavinni az édesanyámnak, mint a métát, a verekedést, a fáramászást, ami a többiek kedvelt szórakozása volt.

Mindennap hordtam haza a virágokat. Édesanyám mindannyiszor megcsókolt érte, és amint az olcsó vázában rendezgette a mező adta csokrot, halkan dúdolt.

Amikor pedig hatévéssé cseperedtem és beírtak az iskolába, folyton a könyveket faltam. Sokkal hamarabb megtanultam olvasni, mint a többiek, és egy-két esztendő alatt minden könyvet elolvastam, amit a telepen találtam, még a bányabaleset-elhárítást is, pedig azt igencsak unalmasnak találtam, dehát az is betű volt, és engem rabjukká tettek a betűk.

És a könyvek lapjairól nagyszerű hősök éledtek fel képzeletemben. A kalandos könyvek hőseit kedveltem leginkább, akik ezer veszélyből is kilábaltak, mert bátrak voltak és leleményesek, erősek és ügyesek...

Akikről akkortájt olvastam, egész életemben élő alakok lesznek számomra. A legendás Benyovszky Móric, aki bekalandozta a fél világot, majd meghódította Madagaszkárt... Jelky András, aki a vad trópusokat kutatta ezernyi életveszély közepette... Türr István, a legendás hírű magyar szabadsághős és kalandor, Garibaldi ezredese... Felnőtt szemmel nézve keveset érő könyvecskék voltak ezek, gyatra stílusúak, meg ezer más hibát is lehetne találni bennük, de én akkoriban még nem törődtem azzal, hogyan írtak meg egy-egy könyvet, inkább csak az érdekelt, miről szól az írás, mennyire gyűjtja fel a fantáziámat az, amit olvasok...

Ha kiszaladtam a telepről, percek alatt az erdőbe értem. A domboldalban strázsáló robusztus tölgyek öreg árnyékot vetettek meleg nyáridőben, tavasszal meg ősszel pedig védtek sűrű lombjukkal a szélről, esőtől. Itt, a tölgyek alatt szoktam olvasni sötétedésig és behunyt szemmel átélni mindazt, ami a kezemben tartott könyv főhőisével történt. Boldog álmodozások... Vívtam, mint d'Artagnan és a három testőr a Szajna partján, vágattam Türr Istvánként Garibaldi oldalán, villogtattam kardomat, mint Petneházy Buda visszavételekor, Winnetouval együtt ástam ki a harci bárdot a gyilkos sápadt-arcúak ellen, „Vivát Franciscus Rákóczi”-t kiáltottam Esztergom megvételekor, együtt verekedtem Kinizsi Pállal a pogány kontyos ellen, tomboló hóviharban hajtottam kutyafogatomat Alaszka jégmezőin, s amikor a förgeteg már nyakig betemetett puha, bársonyos hóval, halálra szántan fogtam át farkaskutyám nyakát...

Mert barangolásaimban hűséges társam is akadt. Ackermann Laci bátyám, aki – mint már említettem – híres orvvadász volt, 1938-ban megajándékozott egy kölyök farkaskutyával. A hegyesfülű, esetlen kölyköt Csibésznek neveztem el, és Laci bátyám tanácsai szerint megtanítottam minden hasznosra. Mire Csibész egyesztendőssé lett – karcsú, erős szügyű, hosszú lábú, csupaizom jószág – leszoktattam az ugatásról is és megtanítottam, hogy sose hívja fel magára a figyelmet. Csibész néha órák hosszat feküdt mellettem mozdulatlanul, s egyetlen szóra hang nélkül eredt a nyúl után... Kiskabátom alatt nem egyszer vittem haza frissen fogott vadnyulat. Csibész csakhamar akkorára nőtt, mint egy fiatalabb borjú. Nem is tudom, mivel etették volna, ha maga nem gondoskodik az ennivalójáról. Szerencsére magától is eljárt vadászni, cserkészett a hegyoldalokban. Hol egy rókával verekedett össze, s utána csak a csontjait hagyta ott, hol

megelégedett a nyúllal is. Hogy éppen mivel volt dolga, azt könnyen megállapíthattam, mert egy ízben hosszú, véres róka farkok lógott a szájából, ha pedig nyulat fogott, akkor egész este a hazacipelt nyúl-lábbal játszadozott.

Olvasmányom néha olyan izgalmas volt, hogy nem bírtam megállni, ne olvassam hangosan. Előbb Csibésznek rendeztem efféle felolvasásokat, és ő kilógó nyelvvel, félrehajtott fejjel hallgatta, mintha értené. Később már nem elégített ki, hogy egy kutyának, ha még ilyen okos kutyának is, olvassak. Második elemista koromban már az iskolában is gyakran felolvastam a könyvekből a gyerekeknek. Ma is magam előtt látom őket, a tömzsi Hajagos Jóskát, a pipaszárlábú Papp Tónit, Szívós Vencelt, aki mindig az ujját szopta és a többieket, akik álmélkodva hallgatták, mi mindent olvasok én nekik, s az ő lelkükben is kinyílt egy kalandokkal teli mesevilág kapuja...

Harmadikosok voltunk, amikor új pap érkezett Szabolcsra. Sipeki Balázsnak hívták, és olyan sovány volt az istenadta, hogy valahányszor belekapott reverendájába a fürge mecseki szél, mindig attól tartottunk, hogy felkapja és elfújja. Sajnáltuk volna, ha így történik, mert jó volt hozzánk a tisztelendő úr. Mindig arról beszélt, hogy el kell járni a templomba, de szavainak sokáig nem volt foganatja. Mert mi templom helyett szívesebben jártunk a meddőhányó oldalába, ahol egy-egy kőre telepedve hallgatták a gyerekek, mit olvasok nekik az agyongyűrt lapokról.

Itt, a meddőhányónál bukkant ránk egy vasárnap délben Sipeki tisztelendő úr. Nem szidott össze bennünket, hogy templom helyett itt töltjük a vasárnap délelőttöt. Ő is leült egy kőre és azt mondta, olvassak tovább. Egyet ütött a templom órája, amikor összecsuktam a könyvet, mert már haza kellett mennünk ebédelni. A fiatal pap elkísért bennünket.

- Szóval, szerettek olvasni?...

- Nagyon - kiáltottuk kórusban.

Vállamra tette sovány, inas kezét.

- De azért a templomba is el kellene járni, ti bikficek - fordította maga felé a fejem. - Mit szólnál hozzá, ha azt mondanám...

Most jön a szidás, gondoltam. Tévedtem.

- FigyeljeteK ide. Látom, hogy ezt a könyvet már többször is elolvastátok. Nos, bikficek, ha eljöttök minden vasárnap a templomba, hozatok nektek új könyveket.

Ezután eljártunk a misére és Sipeki tisztelendő úr megtartotta szavát. Könyveket hozatott Pécsről. Saját pénzéből vette meg *Az utolsó mohikánt*, Gárdonyi *Láthatatlan emberét*, az *Egri csillagokat*... Minden héten egy új könyvet kaptunk tőle a vasárnapi mise után. Ezért igazán érdemes volt végigunatkozni az istentiszteletet.

Sokszor eltűnődtem, honnan van ennyi pénze Sipeki tisztelendő úrnak. Nem tudtam, hogy szűköss kápláni fizetéséből veszi ezeket a könyveket s azok a pengők, amelyek a könyvesboltba vándorolnak, egy-egy napi koszt árát jelentik.

Három év múlva, amikor már elköltöztünk Szabolcsról, hallottam, hogy Sipeki tisztelendő úr meghalt. Tüdőbaja volt, és az egyháznak „nem volt elég pénze” szanatóriumra.

Az iskolában nemcsak arról ismertek, hogy nagyon szeretek olvasni, hanem arról is, hogy nagyszerű fejszámoló vagyok. Előbb csak játékból, a többiek ugratására csináltam, hogy pillanatok alatt megmondtam két-három jegyű szám szorzatának eredményét. Később mindinkább megtetszett, hogy ilyen könnyen bánok a számokkal, és nem egyszer órákig passzióztam szorzással, osztással, kivonással... Éreztem, hogy uralkodom a számok felett, de tiszteltem is a számokat. Főleg az imponált, hogy a számolásban nincs hazugság, nem lehet vitatkozni az eredményen, mert 657-szer 416, az mindenképpen 273 ezer 312.

Napjaim tehát azzal teltek, hogy iskolába jártam, olvastam, számoltam és Csibészt tanígtattam. Néha eljártam én is a meddőhányóra, oda a füstölgő oldalába, ahol a telep legszegényebbjeinek gyerekei szemet válogattak a pala közül, hogy aztán kiskocsin vagy a hátukon bevigyék Pécsre... Én sohasem magunknak válogattam itt a szemet, mert nekünk – azt lehet mondani – jól ment a telepen. Apámat becsülték, mert tudták róla, hogy hozzá fogható bányászt, főleg frontvájárt, nehezen találunk az egész pécsi szénvidéken. Apám is megbecsülte magát, sokat dolgozott, mert nem akarta, hogy bármiben is segítséget lássunk. Volt olyan hét, amikor hetvennyolcvan pengőt is hozott haza a borítékban. Így hát egyszer sem került sor arra, hogy akár a bátyámnak, akár nekem, szükségből be kellett volna állnunk a meddőben guberálók közé.

De, mondom, azért el-eljártam a hányóra, mert szerettem a guberálókat, akik mindig nagyon csendesek voltak, s félénken nézegettek körül, nem jön-e valaki, aki elzavarja őket...

Egyik nap elmondták apámnak, hogy én is guberálni járok. Amikor este hazamentem, édesapám baljós arccal fogadott:

- A meddőből kiszedett szén pénz a szegényeknek - meredt rám.
- Te nem szorulsz rá, hogy guberálni járj. Miért veszed el másoktól a filléreket?!

Megállt a kezemben a szappan. De hiszen... - akartam mondani, ám az édesapám nem engedett szóhoz jutni. Lehajtott fejjel álltam előtte, mint aki valóban bűnös, és bár jól is esett, hogy apám védi a szegények jogát, de fájt is, hogy igaztalanul bánt, jöllehet nem is tudta, hogy én nem a magam hasznára szedem a szenet. Majd egyszer megtudja... - gondoltam és elképzelttem, amikor az édesapám rájön, hogy a pipaszárlábú Papp Tóninak segítettem guberálni.

Úgy éreztem, hogy a magam igazságának mártírja vagyok, s büszkeség töltött el, hogy a pipaszárlábú Papp Tóniért szenvedek. Talán sokáig melengetem ezt az érzést, ha nem jön közbe valami. De két nappal azután, hogy az édesapám így összeteremtett, megbicskálták a bátyámat. Laci nemrég szállt le először, akkor kapta az első fizetést, és szokás szerint bement a többiekkel a konzumba. Ittak. Valaki ocsmány megjegyzést tett egy lányra. Régen volt, már nem emlékszem a nevekre. Annyi biztos, hogy az illető kapott a bátyámtól két egyforma pofont. El is ódalgott azonnal, de a templomnál megleste Lacit és látva, hogy a bátyám kapatosan ballag hazafelé, az oldalába vágta a kést, majd elszaladt. Laci hazajött. Egész úton vércsikot hagyott maga után. Otthon leült és elájult. Apám tüstént orvosért szaladt. Jött a doktor lóhalálában, kötözgette Lacit, a pulzusát fogta, a szívét hallgatta.

- Még az a szerencse - sóhajtott fel -, hogy rengeteg a vére ennek a fickónak.

Laci esete felkavarta a kedélyeket a telepen. A bicskásnak kitelt a becsülete. Mert ha valaki szemtől szembe támad, s időt enged ellenfelének, hogy az is bicskát rántsón - az rendben van. De orvul, hátulról, sötétben...

Jöttek a csendőrök is. Hivatalból nyomozták az esetet. Lacit kétszer is kihallgatták.

- Nem tudom, ki volt a tettes - Laci folyton ezt hajtogatta.

S amikor a barátai csodálkoztak, valami olyasfélét mondott, hogy a csendőröknek soha senkit nem akar feladni, lett légyen halálos

ellensége is az illető. Ilyen gyerek volt Laci már akkor is. Pedig még alig nőtt ki a rövidnadrágból.

1938-at írtunk akkoriban. És talán Laci sebesülésével kezdődött meg a család zavaros korszaka. Alighogy felgyógyult a bátyám – május tizedikén ment újra dolgozni –, apám frontfejtése nyugtalan, gázos szénbe ért. Az emberek idegeskedtek. Többször is megkérték apámat, hogy jelentse az igazgatóságon: ezt a frontot abba kell hagyni, amíg tüzetesen meg nem vizsgálják. Apám naponta bejárt az aknászokhoz, verte az asztalt, de az igazgatóság nem engedett. Az emberek meg nem tehettek mást, mint hogy dolgozzanak. Mert a pénz kellett...

...Ma is elevenen magam előtt látom, ahogy rohanunk a bánya bejárata felé. Szólnak a szirénák, félig felöltözött bányászok, asszonyok, meg gyerekek szaladnak az úton, mindenki összevissza kiabál, lovas csendőrök vágatnak az út szélén... A bánya bejárata előtt kordont vontak. A kordonon belül mentők szaladgáltak, oldalukon gázálarc, kezükben hordágy...

Órákat álltunk a kordon előtt. Újabb csendőrosztagok érkeztek. Az asszonyok sírtak vagy kiáltoztak.

– Engedjenek le!

– Mi van az urammal?

– Jaj, édes fiam...

Dél felé hozták fel az első sebesülteket és halottakat. A harmadik hordágyon feküdt az édesapám. Homlokát és fél arcát fehér kötés borította. Eszméletlen volt.

Kiderült, hogy apám frontcsapata hozzá sem kezdett a munkához. Az emberek valami furcsa ösztönnel megéreztek a veszedelmet. Alig értek be, mindjárt indította is kifelé őket az édesapám. A másik frontfejtésen ott maradtak a bányászok.

Apámék öt-hatszáz métert jöttek kifelé, amikor eldőrdült az első robbanás. Aztán, mintha a pokol szabadult volna el. Az ottmaradtok mind elpusztultak. Apám csapatának is egy halottja és négy sebesültje lett.

Három hét telt el a robbanás után. Apám arca begyógyult, de homlokán ott maradt a kék jel. A forradás kék lett, mert a lisztnél finomabb szénport nem tudták kitisztítani a sebből.

A sebesültek és a halottak hozzátartozói pert indítottak a bánya ellen. Négy tárgyalás volt. A pert elvesztettük.

Apám napokig szóltanul mászkált a telepen. Mindennap beszélt Ackermann Laci bátyámmal. Vagy ő ment Ackermannékhoz, vagy Laci bácsiék jöttek hozzánk.

És június elsején pakolni kezdtünk. Anyám sírva csomagolta a holmit. Én is sírtam. Apám egy papirost böngészett, amin az állt, hogy a bányatársaság felmondott. El kellett költöznünk Szabolcsról. Ackermannéknek is.

– Csak Karancsbányára mehetünk – döntött apám, és komor volt az arca, harag sötétlet a szemében.

Kiszaladtam az erdőbe. Barangolni akartam még egyszer, utoljára a fák alatt, ahol annyiszor megbújtam a könyvekkel. Csibész némán futott mellettem. Ő nem tudta, hogy itt kell hagynunk Szabolcsot, a sűrű erdőt, a szürke, ijesztő meddőhányót, a kis fehérre meszelt házat, és mindent, mindent...

Kora hajnalban indult el a vonat, amihez a vagonunkat is kapcsolták. Három napig rázott bennünket a vagon. Hosszú félnapokat várakoztunk állomásokon, kitérőkön. Alig szóltunk egymáshoz. Én megbújtam a sarokban a szalmazsákon. Csibész remegve feküdt mellettem. Félt a vonattól, s valósággal betege lett a zakatolásnak.

1938. június ötödikén éjjel érkeztünk meg Karancsbányára.

Akkor tizenegy esztendő voltam.

2.

Karancsbánya

Mindezeket nem azért mondtam el, hogy a szót szaporítsam. Úgy hiszem, azoknak a dolgoknak is, amelyek apróságoknak és lényegtelen körülményeknek látszanak, később fontos szerepük lesz az egység történetében. Még Csibésznek, a kutyámnak is. S amire most akarok rátérni – arra, hogyan érkeztünk meg ide –, azt is fontosnak tartom, mert Karancsbánva fekvése, földrajzi adottsága, egész helyzete sorsdöntő lett az egység harcaiban. S akikről ezután szó lesz, szintén hozzátartoznak a históriához...

A vonat éjszaka futott be Karancsbányára. Hajnalban ébredtem a vagonajtó csikordulására. Apám lépett le a kocsiból. Szájában – most